

Αλεξάνδρα Ροζοκόκη: Η Εύβοια στον Όμηρο

Οσοι είχαν την Εύβοια, οι ορμητικοί Άβαντες, / τη Χαλκίδα, Ερέτρια και Ιστιαία με τα πολλά σταφύλια, / την παραθαλάσσια Κήρινθο και τον υψηλό οικισμό του Δίου, / όσοι είχαν την Κάρυστο και κατοικούσαν στα Στύρα, / επικεφαλής όλων τους ήταν ο Ελεφώνωρ, ο σύντροφος του Άρη, / γιος του Χαλκώδοντα και αρχηγός των γενναίων Αβάντων. / Τον ακολουθούσαν οι ορμητικοί Άβαντες με τα μακριά μαλλιά / στο πίσω μέρος του κεφαλιού, / πολεμιστές που λαχταρούσαν με προτεταμένα δόρατα / να συντρίψουν τους θώρακες που κάλυπταν τα στήθη των εχθρών. / Και τον Ελεφώνωρα συνόδευαν σαράντα μαύρα πλοία.

Με τους παραπάνω μεγαλόπρεπους στίχους παρουσιάζει ο Όμηρος τη συμμετοχή των Ευβοέων στην τρωική εκστρατεία (Ιλ. Β 536-545). Ο τόνος είναι εγκωμιαστικός-το ύφος επιμελημένο και κομψό. Λίγο πιο μπροστά έχει χαρακτηρίσει το νησί ιερό (Β 535)· ίσως επειδή οι θεοί το αγαπούσαν και το προστάτευαν. Ας μην ξεχνάμε ότι στο βορειοδυτικό άκρο της Εύβοιας λατρευόταν ο Δίας, στο βορειοανατολικό η Άρτεμη, στο νότιο ο Ποσειδώνας, ενώ σε όλο το νησί υπήρχε μεγάλη λατρεία της Ήρας, προστάτιδας του γάμου, της οικογένειας, της νομιμότητας των παιδιών και των δικαιωμάτων της νόμιμης συζύγου.

Η Εύβοια (< εὔ + βοῦς = πλούσια σε βοοειδή) πήρε το όνομά της είτε από τη νύμφη Εύβοια, κόρη του βοιωτικού ποταμού Ασωπού, είτε από την αγελαδόμορφη Ιώ, η οποία κάποτε έφτασε στο νησί κυνηγημένη από την Ήρα.

Άλλες ονομασίες της Εύβοιας ήταν Μάκρις, λόγω του μακριού σχήματός της και Αβαντίς από το όνομα της κυρίαρχης φυλής. Το όνομα Μάκρις προήλθε από την ομώνυμη, τοπική νύμφη που υπήρξε τροφός του Διονύσου. Δεν αποκλείεται η Μάκρις να αποτελούσε την παλαιότερη επώνυμη ηρώδα του νησιού.

Ο Αριστοτέλης θεωρούσε τους Άβαντες Θράκες, οι οποίοι πέρασαν στην Εύβοια από τη φωκική πόλη Άβα και σταδιακά κυριάρχησαν στο νησί. Ήταν πολεμική φυλή και διακρινόταν σε μάχες εκ του συστάδην. Άφηναν μακριά μαλλιά στο πίσω μέρος του κεφαλιού, ενώ μπροστά στο μέτωπο τα έκοβαν ή τα ξύριζαν ώστε να μην προσφέρουν λαβή στον εχθρό και τους αρπάζει από κει κατά τη διάρκεια συμπλοκής σώμα με σώμα. Λέγεται ότι την ίδια κόμμωση προτιμούσε και ο Θησέας (Στράβ. 10.1.3, Πλούτ. Θησ. 5).

Το όνομα της φυλής οφειλόταν στον μυθικό πρόγονο Άβαντα, τον οποίο άλλοι συστήνουν ως Αργείο, άλλοι ως απόγονο αττικού ήρωα και άλλοι ως γιο του Ποσειδώνα. Μετά τον Τρωικό Πόλεμο, κάποιοι Άβαντες εγκαταστάθηκαν στις ιλλυρικές ακτές, βόρεια των Κεραυνίων, ονομάζοντας την καινούργια τους πατρίδα Αβαντία ή Αμαντία (η παραφθορά οφείλεται στους αλλόγλωσσους εγχώριους κατοίκους). Άβαντες κατοικούσαν και σε ιωνικές πόλεις της Μικράς Ασίας ή σε νησιά του Αιγαίου. Το όνομα χάθηκε νωρίς στην Εύβοια, μάλλον μετά την εγκατάσταση των Ιώνων. Ως ανάμνηση όμως διατηρήθηκε χάρη στην

Ο Όμηρος μνημονεύει επτά πόλεις του νησιού, αρχίζοντας από τις πιο σημαντικές: τη Χαλκίδα (με αδιάλειπτη κατοίκηση από τη νεολιθική εποχή μέχρι σήμερα) και την Ερέτρια (επίσης με παρουσία κατά τη νεολιθική εποχή).

ονομασία της αβαντίδας φυλής που υπήρχε στην πόλη της Χαλκίδας.

Οι επτά πόλεις

Ο Όμηρος μνημονεύει επτά πόλεις του νησιού, αρχίζοντας από τις πιο σημαντικές: τη Χαλκίδα (με αδιάλειπτη κατοίκηση από τη νεολιθική εποχή μέχρι σήμερα) και την Ερέτρια (επίσης με παρουσία κατά τη νεολιθική εποχή). Από τον 8ο-6ο αι. π.Χ. οι δύο πόλεις γνώρισαν άνθηση διεξάγοντας εμπόριο με τα παράλια της Συροπαλαιστίνης και ιδρύοντας αποικίες σε βόρειο Αιγαίο και νότια Ιταλία. Η Χαλκίδα κυριάρχησε στο βόρειο κομμάτι του νησιού, ενώ η Ερέτρια στο νότιο, ασκώντας επιρροή μέχρι την Άνδρο, Τήνο και Κέα. Ανταγωνιστικές πόλεις καθώς ήταν μεταξύ τους, συγκρούστηκαν γύρω στο 700 π.Χ. διεκδικώντας το εύφορο Ληλάντιο πεδίο.

Η πολυστάφυλος Ιστιαία βρίσκεται αποτυπωμένη σε αρχαία νομίσματα ως νύμφη που φέρει στο κεφάλι στεφάνι από σταφύλια· στην άλλη όψη του νομίσματος εμφανίζεται συνήθως καθιστή σε κατάστρωμα πλοίου. Οι απεικονίσεις δείχνουν ότι η περιοχή ζούσε από τη γεωργία και τη ναυτιλία. Η παραθαλάσσια Κήρινθος βρισκόταν στην ανατολική ακτή του νησιού, στις όχθες του ποταμού Βούδορου. Αρχαιολογικά δεδομένα υποδεικνύουν κατοίκηση από τη νεολιθική εποχή· η πόλη καταστράφηκε τον 7ο αι. π.Χ. Η λέξη κήρινθος σημαίνει «τροφή μελισσών».

Το Δίον βρισκόταν κοντά στο βορειοδυτικό ακρωτήριο Κήναιο· αρχαιολογικά ευρήματα υποδεικνύουν συνεχή κατοίκηση από το πρώτο μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ.

Η Κάρυστος και τα Στύρα ιδρύθηκαν από Δρύοπες, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την περιοχή μεταξύ Οίτης και Παρνασσού όταν οι Δωριείς εγκαταστάθηκαν εκεί. Η πεδιάδα της Καρύστου διακρινόταν για την ευφορία της, ενώ η ευρύτερη περιοχή φημιζόταν για το μάρμαρο και τον ασβέστη. Ο Ελεφώνωρ από την Εύβοια ήταν ένας από τους υποψήφιους μνηστήρες της ωραίας Ελένης και προσέφερε πολλά δώρα για να την αποκτήσει. Προκρίθηκε ο Μενέλαος και οι υπόλοιποι μνηστήρες δεσμεύθηκαν με όρκο να συντρέξουν τον γαμπρό σε περίπτωση που ο γάμος του κινδύνευε από κάποιον επίβουλο. Όταν ο Πάρης άρπαξε την Ελένη, οι πρώην υποψήφιοι μνηστή-

ρες ήταν υποχρεωμένοι να βοηθήσουν τον Μενέλαο λαμβάνοντας μέρος στην τρωική εκστρατεία. Ο Ελεφώνωρ βρισκόταν σε εξορία επειδή κατά λάθος είχε σκοτώσει τον παππού του Άβαντα. Μόλις κηρύχτηκε ο πόλεμος, ο εξόριστος Ελεφώνωρ ανέβηκε σε ένα βουνό απέναντι από την Εύβοια και με δυνατή φωνή κάλεσε σε στρατολόγηση. Σκοτώθηκε στον πόλεμο προσπαθώντας να αφαιρέσει μια ακριβή πανοπλία από νεκρό αντίπαλο. Πάνω από το κουφάρι του Ελεφώνωρα άναψε άγρια μάχη μεταξύ Αχαιών και Τρώων (Δ 463 κ.ε.).

Συγγένεια

Οι βασιλικοί οίκοι της Εύβοιας και Αττικής συγγένευαν μεταξύ τους. Ο Χαλκώδων, πατέρας του Ελεφώνωρα, ήταν απόγονος του Κέκροπα και λατρευόταν σε Αθήνα και Εύβοια. Ο Χαλκώδων πολέμησε στο πλευρό του Θησέα εναντίον των Αμαζόνων όταν αυτές εισέβαλαν στην Αττική. Με τέτοιες ιστορίες, η πολιτική του Περικλή διεκδικούσε την Εύβοια.

Στην Οδύσσεια (γ 177 κ.ε.) ο ποιητής μνημονεύει τον Γεραιστό, δηλαδή το μοναδικό απάνεμο λιμάνι των νοτιών ακτών της Εύβοιας, όπου έκαναν στάση οι Νέστωρ, Μενέλαος και Διομήδης κατά την επιστροφή τους από την Τροία. Το λιμάνι (Καστρί) βρίσκεται περίπου 3 χλμ. από το ομώνυμο ακρωτήριο. Στην περιοχή υπήρχε φημισμένος ναός του Ποσειδώνα.

Τέλος, στο π 321-326 ο Φαίακας Αλκίνοος παρουσιάζει την Εύβοια να βρίσκεται πολύ μακριά από το δικό του νησί, τη μυθική Σχερία. Παρ' όλα αυτά, τα γρήγορα πλοία των Φαίακων μπορούσαν αυθημερόν να ταξιδέψουν μέχρι εκεί και πάλι να επιστρέψουν. Σύμφωνα με το ανωτέρω οδυσσειακό χωρίο και τη μαρτυρία του Στράβωνα (9.3.14), ο Γίγαντας Τιτύος, γιος της Γης, είχε δεσμούς με την Εύβοια και υπήρχε πρώο αφιερωμένο σ' αυτόν.

Την εποχή σύνθεσης των ομηρικών επών η Εύβοια ευημερούσε και ήταν μια από τις πιο προοδευτικές περιοχές του ελλαδικού χώρου. Δεν αποκλείεται, λοιπόν, στο π 321 κ.ε. ο ποιητής της Οδύσσειας να έχει αντιλήψει από κάποιο παλαιό ευβοϊκό έπος, προϊόν μιας κοινωνίας οικονομικά εύρωστης και πλούσιας σε ταξιδιωτικές εμπειρίες.

* Η Αλεξάνδρα Ροζοκόκη είναι διευθύντρια Ερευνών στην Ακαδημία Αθηνών